

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

שם השיעור: מסע המלכים וברית בין הבתרים בספר דברים (שיעור מס' 78)
שם המרצה הרב ד"ר יואל בן-נון

פרק י"ד בספר בראשית ופרשת דברים

רוב השמות האתנו-גאוגרפיים המופיעים בפרק י"ד בבראשית חוזרים ומופיעים בשלושת הפרקים הראשונים של ספר דברים בתיאור מסע בני ישראל אל הארץ, אך בכיוון הפוך. בטבלה ובמפה שלהלן אפשר לראות כיצד מסעם של בני ישראל בשנת הארבעים ליציאת מצרים בנגב ובעבר הירדן, מתואר בעקבות מסעם של ארבעת המלכים בפרק י"ד בבראשית. ההבדל העיקרי הוא, כאמור, בכיוון המסע: כדרלעמר ומרעיו באו לארץ ממסופוטמיה, ולכן נלחמו כמובן מצפון לדרום, ואחר כך המשיכו לכיוון דרום-מערב. בני ישראל, לעומת זאת, באו מן הכיוון ההפוך - ממצרים, ולכן נסעו ונלחמו מכיוון דרום-מערב לכיוון מזרח, ואחר כך לצפון - אבל באותה הדרך עצמה.

דברים א'-ג'

אלה הדברים אשר דָּבַר משה... **במדבר** בערבה מול סוף בין **פארן** ובין תִּפְל...
אחד עשר יום מחרב דרך **הר-שעיר** עד **קדש ברנע** (א', א-ב).

ויהי בארבעים שנה... אחרי **הכּוּתוּ אַת** סיחון מלך **האמרי**... ואת עוג מלך הבשן אשר יושב **בעשתרת** באדרעי (א', ג-ד).

8. ונפן ונעל דרך הבשן ויצא עוג מלך הבשן לקראתנו הוא וכל עמו **למלחמה אדרעי**... לא היתה קריה אשר לא לקחנו מאתם... ונקח בעת ההוא את הארץ מיד שני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן מנחל ארנן עד הר חרמון... כי רק **עוג** מלך הבשן, **נשאר מיתר הרפאים**... (ג', א-יא).

ואת עוג מלך הבשן אשר יושב **בעשתרת** באדרעי (א', ד).

7. אתה **עֵבֶר** היום את גבול מואב את ער. וקרבת מול בני עמון אל **תַּצְרֵם** ואל תתגר במ... כי לבני לוט נתתיה יְרֵשָׁה. ארץ רפאים תִּחַשֵׁב אף הוא רפאים ישבו בה לפנים והעמנים יקראו להם זמְזָמִים. עם גדול ורב ורם כענקים וישמידם ה' מפניהם ויירשם וישבו תחתם (י"ד, ה),

(ב', יח-כב).

רק אל ארץ בני עמון לא קרבת כל יד נחל יִבְקַע וערי ההר... (ב', לז).

6. קומו סעו ועברו את נחל ארנן ראה נתתי בידך את סיחון מלך חשבון האמרי ואת ארצו החל רָשׁ והתגר בו **מלחמה** (ב', כד).

מֵעֲרַעַר אשר על שפת נחל ארנן והעיר אשר בנחל ועד הגלעד לא היתה קריה אשר שגבה ממנו את הכל נתן ה' א-להינו לפנינו (ב', לו).

בראשית י"ד

ויהי בימי אמרפל מלך שנער אריוך מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים. עשו **מלחמה** את... (י"ד, א-ב).

ובארבע עשרה שנה בא כדרלעמר והמלכים אשר אֵתוּ

ויכו את רפאים **בעשתרת** קרנים (י"ד, ה).

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

5. וּנְפֹן וְנַעֲבֹר דֶּרֶךְ מְדַבֵּר מוֹאֵב... אֵל תִּצֹר אֶת מוֹאֵב... כִּי לִבְנֵי לוֹט נִתְּתִי אֶת עַר יִרְשָׁה. הָאֲמִיּוֹת לִפְנֵימֵי יִשְׁבוּ בָּהּ, עִם גְּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעַנְקִיּוֹת. רַפְאִים יִחְשְׁבוּ אִפְּי הֵם כְּעַנְקִיּוֹת וְהַמְאֲבִיּוֹת יִקְרְאוּ לָהֶם אֲמִיּוֹת. (ב', ח-יא).

4. אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אַחִיכֶם בְּנֵי עֵשׂוֹ הַיִּשְׁבִּיּוֹת **בְּשַׁעִיר**... אֵל תִּתְּגַרוּ בָּם כִּי לֹא אֵתָן לָכֶם מֵאֲרָצְכֶם... **כִּי יִרְשָׁה לְעֵשׂוֹ** נִתְּתִי אֶת הַר שַׁעִיר... וְנַעֲבֹר מֵאֵת אַחִינוּ בְּנֵי עֵשׂוֹ הַיִּשְׁבִּיּוֹת בְּשַׁעִיר מִדֶּרֶךְ הָעֵרְבָה מֵאֵילַת וּמַעֲצִין גִּבְרָה... (ב', ב-ח).

וּבְשַׁעִיר יִשְׁבוּ הַחֲרִיִּים לִפְנֵימֵי וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִירְשׁוּם וְיִשְׁמִידוּם מִפְּנֵיהֶם וְיִשְׁבוּ תַּחְתָּם **כְּאִשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ יִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַן ה' לָהֶם**. (ב', יב).

3. וּנְפֹן וְנַסַּע הַמְּדַבְרָה דֶּרֶךְ יָם סוּף... וְנַסַּב אֶת הַר שַׁעִיר יָמִים רַבִּים. (ב', א).

(...בין פארן ובין תפל... [א', א].)

2. וְתִשְׁבוּ בַּקֹּדֶשׁ יָמִים רַבִּים... (א', מו).

1. וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהוּא לִקְרַאתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם...

(א', מד).

(וּלְמַכִּיר נִתְּתִי אֶת הַגִּלְעָד. וְלְרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי נִתְּתִי מִן הַגִּלְעָד וְעַד נַחַל אֲרָנָן תוֹךְ הַנַּחַל וְגִבְלָהּ וְעַד יַבֵּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן. וְהָעֵרְבָה וְהַיַּרְדֵּן וְגִבְלֵי מְכַנְנַת וְעַד יָם הָעֵרְבָה יָם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁר־תִּפְסָגָה מִזְרַחָהּ

[ג', טו-יז].)

וְאֵת הָאֲמִיּוֹת בְּשׂוּה קְרִיתִים (י"ד, ה),

וְאֵת הַחֲרִי בַהֲרָם **שַׁעִיר** (י"ד, ו).

עַד אֵיל פֶּאֶרָן אֲשֶׁר עַל הַמְּדַבֵּר (י"ד, ו).

וְיִשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל עֵין מִשְׁפַּט הוּא **קֹדֶשׁ** וַיְכֹּן אֶת כָּל שְׂדֵה הָעַמְלֻקִּי,

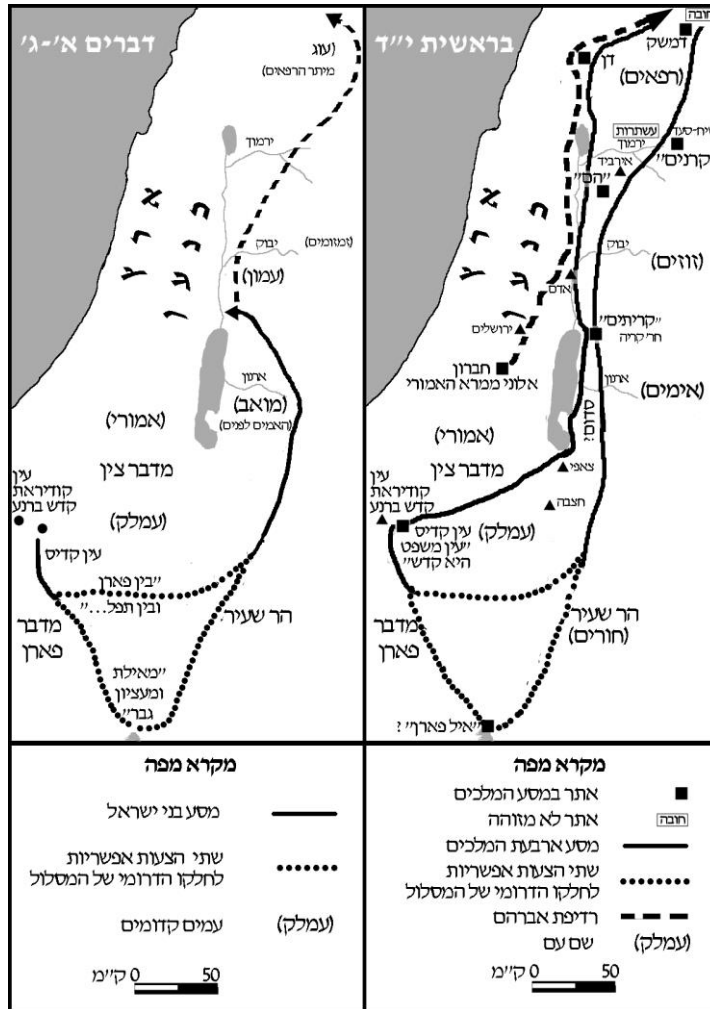
וְגַם אֶת הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בַּחֲצִצְעָן תַּמֶּר (י"ד, ז).

וַיֵּצֵא מֶלֶךְ סֹדֶם וּמֶלֶךְ עַמְרָה וּמֶלֶךְ אֲדָמָה וּמֶלֶךְ צַבִּיִּים [צַבּוּיִם קָרִי] וּמֶלֶךְ בִּלְעָל הוּא צִעַר וַיַּעֲרֹכוּ אֶתֶם **מִלְחָמָה** בַּעֲמֻק הַשָּׂדִים

[="הוא ים המלח" (פס' ג)] (י"ד, ח).

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

הדמיון בין מסלול ארבעת המלכים למסלול בני ישראל יומחש יפה במפה הבאה:

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

ברית מילה	ברית בין הבתרים
נזכרת "ארץ כנען".	נזכרת "הארץ".
מופיעים שם "א-ל ש-די" ושם א-לוהים בלבד (בראשית הפרשה, בדבר התורה, שם ה', אך בהמשך שם א-לוהים בלבד).	מופיע רק שם הוי"ה (ובדברי אברהם גם שם אדנות, שעיקרו מלכות ה').
אברהם ער ופועל וכורת את הברית.	אברהם מכין את הבתרים, וה' כורת ברית. אברהם בתרדמה, והברית בחיזיון.
משפחת האבות היא עיקר הברית. הייעוד הוא דתי-טבעי ("להיות לך לא-להים ולזרעך אחריך").	הארץ היא עיקר הברית. הייעוד הוא היסטורי-לאומי.
לא נזכר כיבוש. ארץ כנען היא מקום מגורים בלבד (האבות גרים ותושבים בה).	מובטח בו כיבוש הארץ לכל מרחביה ("לרשתה").
הברית מוקמת מיד. ארץ כנען מובטחת לאחזת עולם, המילה היא אות הברית לדורות עולם.	המימוש בעתיד הרחוק, לדור רביעי (דור יוצאי מצרים).